

SZÓKE KATALIN

„Az üres múzeum szituáció különleges volt”¹

Koncepció és kommunikáció a Kassák Múzeumban

A Kassák Múzeum a közönség számára 2011 áprilisában, az állandó kiállítás megnyitásával kezdte el új életét. Az azóta eltelt két év során az intézményben rendeztünk nemzetközi workshopot a Kassák- illetve az avantgárd-kutatás témakörében; nemzetközi kapcsolatokra is építve több időszak kiállítást nyitottunk meg, jelentős hazai és külföldi magángyűjteményeket mutattunk be. Megélnünk az érdeklődés a múzeumban őrzött dokumentumok iránt: egyetemista és frissen végzett kutatók, tekintélyes tudományos múlttal rendelkező szakemberek egymás után jelentkeznek be a gyűjtemény tanulmányozására. A múzeumban korábban nem volt múzeum-pedagógia: most ezt is igyekszünk pótolni az időszak kiállításokhoz kapcsolódó foglalkozások, illetve az állandó kiállításokhoz idén júniusban elkészülő pedagógiai füzet segítségével. Több egyetem állandó partnerünk, rendszeresen tartanak nálunk előadásokat, szemináriumokat, és gyakornokaink, önkénteseink is a művészettörténész, kurátor, kommunikáció szakos hallgatók közül kerülnek ki.

Az új koncepció részét képező intenzív kommunikációs munka eredményeként egyre többen ismerik meg a múzeumot. Ez nagyrészt annak a három díjnak köszönhető, amelyet 2012-ben és 2013-ban elnyertünk. A múzeum új arculata a világ legjelentősebb dizájn díjai közül kettőt kapott meg: a Berlinben kiosztott *red dot* díjat kommunikációs dizájn kategóriában és a chicagói Athenaeum – Építészeti és Dizájn Múzeum által évente adományozott *GOOD DESIGN* díjat arculat kategóriában. Hazai a MúzeumCafé magazin díja, amelyben Sasvári Edit részesült „az intézmény nemzetközi mércével mérve is látványos tartalmi és formai megújításáért”.²

Az állandó kiállítás megnyitását és az új szemléletű működést komoly múzeum-szakmai és kommunikációs előkészítő munka előzte meg. Azt a folyamatot szeretném most bemutatni, amely a minden szempontból kissé elszigetelt intézményt közismert, dinamikus, az új kihívásokhoz rugalmasan alkalmazkodó, vállalkozó szellemű kulturális helyszínné tette. Az utóbbi két és fél év történetének ez az írás az első nagyobb szabású összefoglalása. Mivel a bemutatott események nagyon közel vannak még, inkább az ismertetésükre vállalkozom, mintsem komoly és mély analízisükre. Nézőpontom a múzeum kapcsolataiért, kommunikációjáért és hírnevének építéséért felelős munkatársé,³ aki az üzleti pr-ról, marketingről és menedzs-

¹ GRÉCZY Emőke, *Kis múzeum, kis csapat, nagy tervek Óbudán. Interjú Sasvári Edittel*, MúzeumCafé, 2013. április–május, 84–89.

² „A Kassák Múzeum vezetője nyerte el a MúzeumCafé-díjat” [sajtóközlemény], MúzeumCafé, 2013. március 8. A szöveg a [Kassák Múzeum honlapján](#) is elolvasható.

³ Szóke Katalin (1974) a Kassák Múzeum kommunikációért felelős munkatársa, pr szakértő. Az ELTE-n művészettörténet és francia szakos, a Budapesti Gazdasági Főiskola Nemzetközi Kommunikáció szakán pr szakirányú diplomát szerzett. 2001–2002-ben az USA-ban a *School of the Art Institute of Chicagón* hallgatott művészettörténetet. 2003–2009 között a budapesti *acb kortárs művészeti galéria* társtulajdonosa

mentről tanultakat és tapasztaltakat igyekeznek a non-profit szféra adottságaira szabni, és ezzel segíteni a szervezet helytállását a kulturális piacon.

Megismerés – bizalom – együttműködés

Ez a három szó lehetne a pr munka lényegének összefoglalása. Hogy az ismertető szempontrendszer, struktúrája érthető legyen, először bemutatom, mit takar a Public Relations feladatkör.⁴

A pr egy szervezet hírnevének és az iránta való bizalomnak a felépítését és gondozását jelenti a szervezet kapcsolatrendszerének működtetésével és folyamatos fejlesztésével. A pr-es fontos feladata az önreflexió ébren tartása, és ehhez a külső szemlélő nézőpontját is fel kell vennie.

Mit jelent ez pontosan? A pr-es az, akinek fel kell hívnia a figyelmet például a belső kommunikáció zavaraira, és ezek megoldására a többiek szempontjait is figyelembe véve megoldási javaslatokkal kell előállnia. Jeleznie kell, ha úgy látja, a múzeum programjai látványosan eltérnek az eredeti koncepciótól, vagy ha a szervezet tevékenységének bármely területe zavaros, rossz üzenetet közvetít a közönség számára. Ha egy intézmény presztízse ilyen okokból csökken, az akár évekre visszavetetheti működését.

A pr-es másrészt azon dolgozik, hogy az információk időben, hatékonyan és a megfelelő csatornán jussanak el a szervezet számára fontos csoportokhoz. Munkája kulcsfontosságú szerepet játszik abban, hogy az intézmény eredményei láthatóvá váljanak és elérjék céljukat. Egy jelentős kiállítást a múzeum munkatársai több éves kutatómunkával készítik elő, anyagi forrásokat szereznek a megrendezésére, partnereket, szponzorokat keresnek, műtárgyakat kölcsönöznek, megépítik az installációt. Tehát a szaktudás, az előkészítéssel eltöltött munkaórák, a befektetett tudás, energia, tapasztalat és pénz megtérülését csökkenti, ha mindehhez hiányzik a kommunikációs munka. Ha nincs friss címlista, bejáratott médiakapcsolat, ha a kiállítás szakmai-tudományos üzenete nincs „átfordítva” a közönség nyelvére; ha a meghívó nem megy ki időben; vagy ha a kiállítás nyitva tartása alatt nincs folyamatos híradás, figyelemfelkeltés (akár a sajtó bevonásával, akár eseményeken, hirdetésekben keresztül) a külvilág felé, akkor a befektetett munka egy része elvész. A felsoroltakat – a pr-kampányt – a pr-es munkatárs a kiállítás előkészítése során közösen tervezi meg a projektben részt vevő kutatókkal-kurátorokkal. A kampány lebonyolításáért a pr-es felel, a feladatokat jórészt ő maga végzi (vagy ha van kom-

---

és munkatársa volt. *Marketing szemlélet a Szépművészeti Múzeumban* címmel írt szakdolgozatot és 2008 óta foglalkozik pr-rel a kultúra területén. Más művészeti szervezetek, egyetemek projektjeiben is részt vesz.

⁴ A szövegben néhol a kommunikáció / kommunikációs szavakat használom a pr / pr-es helyett, mintegy szinonimaként. Ez pontatlan használat, hiszen az írott, szóbeli vagy akár vizuális kommunikáció alakítása csak egy része a pr-es feladatkörnek. Ennek a különbségtételnek azonban véleményem szerint itt nincs jelentősége. Kevesen tudják, mi a pr (Magyarországon nagyon sokféle leegyszerűsített, helytelen értelmezés és gyakorlat létezik), ezért a „kommunikáció” megnevezés talán követhetőbbé teszi a gondolatmenetet.

munkációs osztály, akkor annak munkatársai közösen), de a munka jellegétől függően más szakembereket is bevonhat.

A pr-es munkakörébe tartozik még többek között a szervezeti stratégia kommunikációra vonatkozó részének kidolgozása, a rendezvények megtervezése és megszervezése, a weboldal és a közösségi oldalak kezelése, a belső kommunikáció megszervezése, tárgyalások előkészítése, felkészülés válsághelyzetek kommunikációjára, a szervezet küldetésének folyamatos szem előtt tartása, az arculat felügyelete.⁵

A pr hatékony működtetésének két alapvető feltétele van. Az egyik a kiszámítható működés, a másik, hogy a pr szempontok megjelenjenek a döntések előkészítésében.

Annak az intézménynek, amely a hírnevét szeretné növelni és óvni, hosszú távú stratégiával kell rendelkeznie, és minél kevesebb teret kell hagyni az esetlegességnek, mert a hírnevet a szervezet minden lépése folyamatosan alakítja. A kiállításpolitiká, a programok színvonala, a dolgozók informális közlései a szervezetről ismerősibaráti-családi körök számára, nyilatkozataik a médiában, sőt, még az intézmény kapcsolatai, partnerei is szerepet játszanak a hírnév formálásában. Ez utóbbi jelentéget *imázsstranszferek* hívják. Az a lényege, hogy az egyik szervezet imázsa rávetül a másikéra. Vagyis azok az intézmények, amelyek együttműködnek vagy valamilyen szinten kapcsolatba kerülnek, hatnak egymás megítélésére. A közvéleményben vagy szakmai közegben pozitív megítélésű partnerekkel együtt dolgozni jó hatással van egy intézmény imázsára, a negatív megítélésű (például botrányoktól hangos) partnerekkel fenntartott viszony azonban a közönség vagy akár a szponzorok elpártolását vonhatja maga után.

A pr munka hatékonyságának másik feltétele, hogy a pr a szervezet életében menedzsmentfunkciót is betöltsön. Ez azt jelenti, hogy a hosszú távú stratégia kialakításában a hírnév építését szem előtt tartó pr-es munkatárs döntés-előkészítőként valamint egyenrangú javaslattevőként szerepel. Mint döntés-előkészítő ő elemzi időről időre a szervezet működését⁶ (például az erősségeket és gyengeségeket feltáró SWOT analízis segítségével), illetve figyeli a gazdasági-társadalmi-politikai kontextust, a kulturális szféra alakító tényezőit.

A jól működő pr eredményeként a szervezet tevékenysége széles körben ismertté válik. Az érdekgazdák, azaz mindazok, akiknek bármilyen szempontból közük van az intézményhez,⁷ megismerik, elfogadják céljait, bizalommal fordulnak felé és

---

⁵ A marketing – vagyis direkt értékesítési céllal kitalálni, megtervezni, hogy az adott intézmény szolgáltatásai hogyan érik el a legnagyobb hatásfokkal a szolgáltatás célcsoportjait és azok milyen feltételek mellett fogják azt leginkább igénybe venni – nem a pr-es feladata. Viszont a legtöbb kulturális intézményben csak egyetlen olyan szakembert tudnak alkalmazni, aki némi szervezői-üzleti képzettséggel is rendelkezik, és valamiféle hidat képez a szervezet és saját piaca között – legyen pr-es vagy marketinges. Így általános gyakorlat, hogy ez az egyetlen szakember mindkettőért felel.

⁶ Természetesen azokban a szervezetekben, cégekben, ahol többféle szaktudású munkatárs, elemző dolgozik az üzleti stratégia kialakításán, ott a pr-es – vagy a pr osztály – csak pr/kommunikációs szempontból végez elemzéseket és tesz javaslatot a továbblépésre.

⁷ Egy múzeum esetében ide tartozik a közönség, a fenntartó, a helyszínt adó kerület önkormányzata, a szponzorok, a gyűjtők, a szomszédos házakban lakók és az ott működő cégek stb., akiknek a múzeummal közös ügyük lehet.

együttműködni is hajlandóak vele. Mindez hozhat több látogatót, szponzori együttműködések, partnereket vagy nagyobb teret a médiában, ami aztán tovább növeli az esélyét a „megismerés-bizalom-együttműködés” folyamat erősödésének.

A lehetőségek múzeuma

2010 őszén, amikor Sasvári Edit először lépett vezetőként a Kassák Múzeumba, az intézmény éppen túl volt egy komplett felújításon. A Petőfi Irodalmi Múzeumnak és egy nagylelkű külföldi alapítványnak, a Stiftung Ahlers Pro Arte-nak köszönhetően a belső terek egy évvel korábban átalakultak: a parketta, az elektromos rendszer, a világítás, a falak, a nyílászárók felújítva és kifestve a maximumot hozták abban, amit egy barokk kastély nyújthat mint *white cube* kiállítótér.

Miután az előző igazgató, András Gábor 2010-ben távozott a múzeum éléről, az intézmény kiállítás és munkatársak nélkül maradt. A múzeum olyan helyzetbe került, ami rendkívül ritkán adódik: „üresen”, viszont felújítva, szinte csalogatóan várt egy vállalkozó kedvű szakembert. De mennyire volt vonzó a magára maradt Kassák Múzeum 2010-ben? Az azóta eltelt két és fél év sok változást, sikert hozott. Akkor még élénk fantázia kellett ennek elképzeléséhez.

A múzeumot 1976-tól, megnyitásától kezdve 31 éven keresztül Csaplár Ferenc irodalomtörténész vezette. Az ő tevékenységének köszönhetően került be az íróként már elismert Kassák képzőművészként is a magyar művészeti kánonba. Utóda, András Gábor 2007 és 2010 között rendbe tette a gyűjteményt és végigasszisztálta a belső terek felújítását, szakmai programját pedig egy kritikai Kassák-képre építette.

Ha a múzeum adottságainak 2010 őszi állapotát elemezzük, elmondhatjuk, hogy *erőssége* volt az intézmény szakmai múltja, azon belül András Gábor programpolitikája (a Kassák örökség kutatása a kortárs képzőművészetben és a 2009-ben megkezdett Kassák-konferenciák), valamint a felújított múzeumbelső. *Gyengesége*, hogy kicsi volt a múzeum közönsége és ismertsége. A szűk törzsközönség Csaplár Ferenc idején alakult ki, aki a meghívók megcímzéséig minden, a múzeummal kapcsolatos tevékenységet egymaga végzett. A közönség a megnyitókön, koncerteken rendszeresen összegyűlt, de ez a főként személyes szálakon kialakult rajongói kör nem bővült az évek során. A múzeum eseményei kevés csatornán kevesekhez jutottak el. A *gyengeség* listát növelte, hogy a Kassák Múzeum Budapest városközpontjától kissé távolabb, Óbudán helyezkedik el, ami komoly kihívás egy olyan kulturális szervezet számára, amely programjaival nem csak a helyi közönséget akarja megszólítani. Maga a múzeum épülete is kicsi, ami viszont a kiállítási koncepció lehetőségeit határolja be. Reális *veszély* volt, hogy a monografikus emlékmúzeum nem tud kitörni elszigeteltségéből.

A Kassák Múzeum nagy *lehetősége* egy paradoxonban rejlett. Mint már említettem, a múzeum 2010 őszén üres volt. Illetve volt gyűjtemény, de nem volt bevett napi rutin, koncepció, nem voltak kötelezően követendő hagyományok, még olyan személy sem, aki a folyamatosságot képviselte volna. Egy ilyen múzeumban *bármilyen* lehet, és ezt a *bármilyen* sikerült később, merészen és konstruktívan, tartalommal megtölteni.

A múzeum előnyös tulajdonságaira ráerősítettünk, a hátrányokból előnyt kovácsoltunk: kihasználtuk, hogy egy kis múzeum dinamikusan és rugalmasan tud működni; azóta Óbuda kulturális életébe is sikerült integrálódni. Ebből a szempontból óriási előnynek számít az, hogy a közvetlen közelünkben több kismúzeum és kulturális intézmény működik.

Magyarországon a rendszerváltás után a kultúrafinanszírozás átalakulásával egyre inkább előtérbe került az a kérdés, hogy a kulturális szervezetek, köztük a múzeumok, saját maguk milyen lépéseket, erőfeszítéseket tesznek azért, hogy a támogatottságuk, közönségük, hírnevük megmaradjon vagy növekedjen. Máshogyan megfogalmazva, hogyan tudnak alkalmazkodni az újfajta igényekhez és finanszírozáshoz, az átalakuló kulturális piac változásaihoz. A 2000-es években, a marketing-szemlélet felerősödésével még határozottabb választ kellett adni ezekre a kérdésekre. Talán furcsán hangzik versenyről beszélni a non-profit szférában, márpedig a múzeumok között óriási verseny zajlik a támogatásokért (fenntartói, pályázati), a szponzorokért, a közönségért és különösképp az időért. A versenyben a múzeumok a „szabadidő eltöltése” kategóriában indulnak, olyan szereplők között, akiknek egy része a pénzügyi erőforrások tekintetében jóval fajsúlyosabb és/vagy passzív kikapcsolódást nyújt (például plázák, sporteseményeken szurkolni, TV-nézés). Ezzel szemben a múzeumok programjainak kevés pénzből kell rendkívül vonzóvá válniuk, és látogatásukhoz aktív figyelem – azaz némi erőfeszítés – is szükséges. Nem utolsó sorban állandó kihívást jelentenek a múzeumi versenytársak és a kultúra más területeinek produkciói (színház, mozi, zene).

Mi is szembetaláltuk magunkat azzal a kérdéssel, hogyan növelje ismertségét, hírnevét és ezáltal közönségének, támogatóinak számát a viszonylag szűk mozgástérrel rendelkező Kassák Múzeum. Nyilvánvaló volt, hogy a helyzetre csak egy versenyképes, alaposan átgondolt, komplex, a művészettörténeti, muzeológiai, pr szakmai kérdéseket egységben látó és kezelő, a változtatásban rejlő kockázatokat vállaló szervezeti stratégiával és múzeumi programmal lehet válaszolni. Meg kellett találni azokat a pontokat, amelyeknél áttörhettük a múzeum működésének akkori kereteit.

Nyitás és nemzetköziség

Így lett a Kassák Múzeum stratégiájának két kulcsfogalma a *nyitás* és a *nemzetköziség*. Mit jelent a nyitás a programjaink tekintetében? Említettem, hogy a múzeumépület kicsi, ezért a kiállítási terek mérete is korlátozott. A múzeum kiállítási koncepciója két formában valósul meg: az állandó és az időszakos kiállításokban. Az állandó kiállítás csak felvillantja Kassák életútjának legfontosabb állomásait. A tevékenységének ebben a formában nem tárgyalt kérdéseit, kapcsolatrendszerét, munkásságának történeti-kulturális kontextusát az időszakos kiállító terekben rendezett tárlatokon tudjuk megmutatni.

Ennek a döntésnek pr szempontból is jelentős – pozitív – hatása van. Ha ugyanis több nézőt szeretnénk behívni, illetve arra vágyunk, hogy a médiából, közösségi

médiából többen ismerjék meg a múzeumot, akkor a bemutatandó témák kibővítése komoly segítséget nyújt ehhez. Növeli az elérhető csoportok számát és lehetővé válik a *nyitás a pr területén*. Így például a tavaly megrendezett, Madzsar Alice mozgásművészeti iskoláját a társadalmi mozgalmak aspektusából bemutató *Elmozdulás* című kiállítással a tánc- és mozgásművészet iránt érdeklődők, a *KASSÁK ÉV 2012–2013* színházi programjaival a színház, Jeremy Deller *Az orgreave-i csata* című művének bemutatásával pedig a kortárs művészet rajongói felé tudtunk nyitni.

A múzeumi koncepció másik fő szempontja, a *nemzetköziség* ugyanilyen fontos célkitűzéssé vált. Mára már természetes, hogy a múzeum a kapcsolatait úgy alakítja és úgy kommunikál, hogy önmagát egy nemzetközi térben, az avantgárd kutatás nemzetközi networkjében helyezi el. 2011-ben a Berlinische Galerie-ben rendezett Kassák-kiállítás⁸ ötvenezres látogatószáma is azt igazolta, hogy Kassák személye és életműve iránt nem csak a magyar közönség érdeklődik. Nem utolsósorban jelentős dizájn díjaink, a red dot és a GOOD DESIGN is nagymértékben elősegítik a múzeum nemzetközi pozicionálását.

Az avantgárd múzeuma

A Kassák Múzeum arra vállalkozott, hogy alapfeladata, Kassák Lajos képzőművészeti és irodalmi életművének megőrzése és tudományos igényű bemutatása mellett idővel a hazai és nemzetközi modernizmus-kutatás rangos és hiteles műhelyévé váljon. Az avantgárd művészet kutatása és bemutatása azonban számos koncepcionális kérdést vet föl. Ez olyan szakmai diskurzust indukálhat, ami főként a téma kutatói felé való nyitás irányába mutat. Az avantgárd művészet gyűjtésének és bemutatásának legfontosabb kérdéseire világít rá Sasvári Edit a jugoszláviai és a magyarországi avantgárd kapcsolatát bemutató *A kölcsönös hatások körei* című kiállítás⁹ katalógusában megjelent szövege.¹⁰ A törekvés, hogy Kassák emlékmúzeuma egyben „az avantgárd múzeumává” is váljon, marketing és kommunikációs szempontból azért nagyon előnyös, mert ez a tematikus jellege nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a közönség és a szakmai partnerek egyediként, jól megkülönböztethetőként tudják azonosítani az intézményt.

Programok

(*Kassák! Az állandó kiállítás*¹¹) Az állandó kiállítás a múzeumok egyik legfontosabb prezentációs formája. Fontos, hogy kompatibilisnek kell lennie a múzeumi koncep-

---

⁸ *Botschafter der Avantgarde. Lajos Kassák 1915–1927*, kurátorok SASVÁRI Edit és ZÓLYOM Franciska, Berlinische Galerie, 2011. június–október.

⁹ *A kölcsönös hatások körei. A MA és a Zenit a szágrábi Marinko Sndac-gyűjteményben* [kiállítás], kurátorok Branko FRANCESCHI és SASVÁRI Edit, Kassák Múzeum, 2011. január 27 – 2011. április 22.

¹⁰ Lásd a tanulmány mellékleteként.

¹¹ *Kassák! A Kassák Múzeum állandó kiállítása*, kurátorok SASVÁRI Edit, CSATLÓS Judit, Kassák Múzeum, megnyílt 2011. április 19-én.

cióval. A rendelkezésre álló kicsi teret maximálisan ki kellett használnunk, ezért érintőképernyők és digitális képkeretek segítségével virtuális fejezetekkel egészítettük ki a kiállítást. Másrészt Kassák életműve „kifejtésének” egész problematikáját az időszaki kiállításokba helyeztük át.

Izgalmas, megoldásra váró probléma volt a barokk épület kontrasztja az avantgárd tematikával. Ezt úgy oldottuk fel, hogy a látogató már a múzeumba való belépés pillanatában erős vizuális impulzust kapjon. A recepció modern kiképzése összhangban van a kiállítás lehangsúlyosabb építészeti elemével, a fekete pengefallal, amely egy fiatal építész, Kund Iván ötlete volt. A pengefal egyrészt az avantgárd berobbanását jelzi a magyar művészetbe, másrészt fontos tagoló eleme a kiállításnak. A kiállítás vezérfonalát Kassák legjelentősebb folyóiratai adják: A Tett, a budapesti és a bécsi MA, a Dokumentum és a Munka, amelyek egy-egy hangsúlyos fejezetre tagolják Kassák komplex életművét és egyben történelmi, társadalmi, kulturális korszakjelzők is.

(Az időszaki kiállítások) Az időszaki kiállítások „a Kassák-problematika szerteágazó és sokoldalú aspektusait” bontják ki, „a modernizmus és a történelmi avantgardista utópiák összefüggésében”.¹²

A koncepció mentén Kassák tevékenységének történelmi, társadalmi, kultúrtörténelmi, művészeti, politikai kontextusát tervezzük bemutatni. Az egyes problémakörök kibontására eddig két sorozatot indítottunk el. Az egyik *Az avantgárd magángyűjteményekben* című sorozat, amellyel arra szeretnénk ráirányítani a figyelmet, hogy az avantgárd történetének feltárása kapcsán nem elég végignézni a közgyűjtemények ide vonatkozó anyagait, a magángyűjteményekben őrzött emlékeket is kutatni kell. „Ahhoz, hogy az avantgárd törekvésekről minél teljesebb képet kapjunk, a kortársak visszaemlékezéseit, családi fotókat és dokumentumokat, valamint magángyűjtemények sokszor rejtett értékeit is meg kell ismerni, hiszen az avantgárd művészeti gyakorlatának és gondolkodásmódjának egyik következménye a múzeumi gyűjteményekbe került anyag töredékessége.”¹³

Elsőként a tízes évektől a negyvenes évekig tartó időszak modern művészetének a legszélesebb körű dokumentumait magába foglaló *Kiss Ferenc-gyűjteményt* mutattuk be.¹⁴ A sorozat második részében a *Kölcsönös hatások körei. A MA és a Zenit a zágrábi Marinko Sudac-gyűjteményben* címmel a legjelentősebbnek számító kelet-közép európai regionális avantgárd magánkollekcióból mutattunk be egy válogatást.¹⁵

Másik sorozatunk az *Életmód és társadalmi mozgalmak a modernitásban*. „Ennek keretében társadalmi kontextusba kívánjuk helyezni a 20. század első felének művészeti törekvéseit, újragondolva az avantgárd és a társadalmi mozgalmak kapcsola-

¹² SASVÁRI Edit, *Bemutatókönyv = Kassák! A Kassák Múzeum állandó kiállítása*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum – Kassák Múzeum, 2011, 7.

¹³ SASVÁRI Edit és CSATLÓS Judit bevezetője a sorozathoz.

¹⁴ *Az avantgárd magángyűjteményekben – I. A Kiss Ferenc-gyűjtemény*, Kassák Múzeum, 2011. november 26 – 2012. január 15.

¹⁵ A gyűjteményről a mellékletként közölt tanulmányban olvashatnak bővebben.

tát.”¹⁶ – írja Csatlós Judit, a Madzsar Alice mozgásművészeti tevékenységét bemutató kiállítás kurátora.¹⁷

A történeti kiállítások mellett az időszaki kiállítások másik fontos pillére a kortárs művészet bemutatása. Ezen belül is elsősorban a társadalmi kérdésekre reflektáló, Kassákkal rokon szellemiségű alkotókra és munkáikra hívjuk fel a figyelmet, amivel a művészet mai releváns kérdésfelvetéseihez kapcsolódunk. Egy aktuális társadalmi kérdés izgalmas aspektusát mutatta be Jeremy Deller Turner-díjas brit képzőművész¹⁸ *Az orgreave-i csata* című világszerte ismert filmje, amelyet ez év elején tekinthetett meg a közönség.¹⁹

Természetesen a mai geometrikus művészet jelenségeivel is foglalkozunk. Jelenlegi kiállításunk, a *MADI Univerzum – 20 éves a Mobil MADI Múzeum* a konstruktív-geometrikus művészet továbbélését vizsgáló tárlatok sorába illeszkedik.²⁰

Feltűnő, hogy mennyire külön pályán fut Kassák irodalmi és művészettörténeti megítélése. Ez még a kádári időszakból maradt felfogás, amikor szigorúan kettéválasztották irodalmi és képzőművészeti értékelését. Időszaki kiállításaink, publikációink, konferenciáink az életművet egységben kezelő új megközelítést igyekeznek erősíteni.

(Avantgárd konferencia - Online Avantgarde Database) Az András Gábor által elindított hagyományt, a Kassák-konferenciák sorát folytatva a Kassák Múzeum 2011-ben rendezte meg magyarországi és határon túli kutatók részvételével *A magyar avantgárd és a szomszédos országok avantgárd irodalmi és művészeti termése a Kárpát-medencében 1919 és 1929 között. Közös témák, közös kutatási tervek, pályázatok*²¹ című workshopot. A talál-

---

¹⁶ CSATLÓS Judit, *Bevezető = Elmozdulás. Munkáskultúra és életmódreform a Madzsar-iskolában*, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum – Kassák Múzeum, 2012, 8–15.

¹⁷ *Elmozdulás – Munkáskultúra és életmódreform a Madzsar-iskolában*, kurátor CSATLÓS Judit, Kassák Múzeum, 2012. június 23 – november 4.

¹⁸ Jeremy Deller (1966, London) számos projekt producere, rendezője, kurátora volt az elmúlt években. Úgy vegyíti a tradicionális és a kortárs kultúra, a történelem, a politika és a hétköznapi élet elemét, hogy közben új műformákat hoz létre. Filmeket, installációkat, performanszokat és újrajátszott eseményeket (reenactment), amelyek gyakran humorosak, de nem ironikusak a bemutatott témákkal, emberekkel kapcsolatosan. Sőt, nagyon érzékenyen világítanak rá a társadalom legkülönbözőbb csoportjainak sajátos életszemléletére és problémáira. 2013-ban a British Council szervezésében Jeremy Deller képviseli Nagy Britanniát az 55. Velencei Biennálén. (www.jeremydeller.org)

¹⁹ JEREMY Deller, *Az orgreave-i csata. Ki egyet sért, mindenkit sért*, 2001 [videó], rendezte Mike FIGGIS, készült az Artangel és a Channel 4 közös produkciójában, The Artangel Collection, 62 perc. Bemutatva a Kassák Múzeumban: 2012. november 24 – 2013. március 10. – Deller műve a rendőrök és a bányászok összecsapását idézi fel 1984-ből, a brit bányászsztrájkok idejéből. Deller a hajdani ütközet résztvevőit, az ott élő bányászokat és rendőröket kérte fel, hogy játsszák el a tizenhét évvel korábban történeteket. A rendőrök és a bányászok „csatáját” filmre vették. Deller műve érzékenyen mutat rá arra a drámai fordulatra, amely hazájában véget vetett az ipari társadalomnak, és az egész világra hatással volt.

²⁰ *MADI Univerzum – 20 éves a Mobil MADI Múzeum*, kurátor DÁRDAI Zsuzsa, Kassák Múzeum, 2013. március 23. – szeptember 22.

²¹ Kassák Múzeum, 2011. július 1–2. A workshopon részt vettek: Balázs Imre József (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár), Bányai János (Újvidéki Egyetem), Derék Pál (Bécsi Egyetem), Faragó Kornélia (Újvidéki Egyetem), Farkas Jenő (ELTE, Budapest), Hushegyi Gábor (Pozsony), K.

kozó során a szakemberek beszámoltak az Ausztriában, Szlovákiában, Romániában, Szerbiában és Magyarországon zajló magyar vonatkozású avantgárd kutatásokról. A műhelybeszélgetés végén közös kutatási tervek kidolgozását és rendszeres szakmai találkozók megrendezését tűzték ki célul.

Ezen a találkozón került szóba egy regionális „avantgárd információs központ” létrehozásának a gondolata. A Kassák Múzeum vállalta ennek az információs központnak a szerepét, hiszen, mint arról korábban már volt szó, tevékenységével teljes egészében az avantgárdra, annak kutatására, bemutatására és az elmúlt években kialakult avantgárd kutatói hálózat megerősítésére, bővítésére koncentrált. Célja, hogy a közép-európai régió országai (Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia) kölcsönösen megismerjék egymás, a régió történeti avantgárd művészetével kapcsolatos kutatásait. A jól szervezett információcserével megszűnne az az elszigeteltség, amelyről a konferenciákon részt vevők egységesen beszámoltak.

E helyzet feloldására vállalkozunk egy közép-európai avantgárd információs network kialakításával. Ennek első lépése az *Online Avantgarde Database* néven futó, web2.0 elven működő, interneten elérhető felület lesz, amely lehetővé teszi, hogy a felhasználói kör folyamatosan értesüljön egymástól a legfrissebb avantgárd kutatásokról, publikációkról, kiállításokról, konferenciákról. Az információs központ ugyanakkor tárolja a feltöltött információkat, így az adatok visszakereshetővé válnak, azaz az aktualitások megjelenítésén túl egy adatbázis is épül folyamatosan. Az adatbázis a közönség számára is hasznos információkat nyújt és az avantgárd művészet megismertetésében, „népszerűsítésében” is szerepet játszhat, és az iskolai irodalom- és művészetoktatást is kiegészítheti. Az *Online Avantgarde Database* (OAD) hamarosan a nyilvánosság számára is elérhető lesz.

KASSÁK ÉV 2012 / 2013

Kassák születésének 125. évfordulóját (2012. március 21.) 2013 júniusáig tartó rendezvénysorozattal ünnepeljük. Itt is az volt a célunk, hogy a társművészetek és más szakmai vagy civil területek felé nyissunk. Az események közül a kassáki szellemiséghez közelálló színházi előadásokat²² és a *Szubjektíven Kassákról* című beszélgetéssorozatunkat emelném ki. A beszélgetések/előadások hangsúlyozottan szubjektívek, mert a társművészetek területén vagy más tudományterületen működő előadók saját munkásságuk és tevékenységük szemszögéből beszélnek Kassákról. Az a célunk,

---

Horváth Zsolt (ELTE, Budapest), Kálmán C. György (MTA ITI, Budapest), Kappanyos András (MTA ITI, Budapest), Kiss-Szemán Zsófia (Pozsonyi Városi Képtár), Kókai Károly (Bécsi Egyetem), Passuth Krisztina (ELTE, Budapest), Patócs László (Újvidéki Egyetem), Péter Zoltán (Bécsi Egyetem), Ständeisky Éva (56-os Intézet), Sz. Molnár Szilvia (ELTE, Budapest). További információ: http://www.kassakmuzeum.hu/index.php?p=avantgard_ws_2011.

²² Meghívott előadók és előadások: LADIK Katalin, *Alice Kódországban, Utópia – Közösségi ünnep*, rend. JUHÁSZ Bálint (Föld Színház); MOISÉS KAUFMAN, *A Laramie-projekt*, a Panodráma előadásában 2013. március 10.; *Metamorfózis. Régióene mai fejjel és vice versa*, a Soharóza kórus előadásában, 2013. június 22.

hogy Kassák életművét és jelentőségét egyéni, nem megszokott szempontok szerint mutassuk be, hogy a Kassák-értelmezések a kortárs jelenségekhez kötődően jelenjenek meg.²³ Mivel az előadások kapcsán Kassák szubjektív recepciójának érdekes aspektusai bontakoztak ki, a sorozatot az emlékévé befejeztével is folytatjuk.

Múzeumpedagógia

A Kassák Múzeumban korábban nem voltak múzeumpedagógiai foglalkozások. Ezért belekezdünk egy pedagógiai programba, abban a hiszemben, hogy az avantgárd művészet különösen alkalmas arra, hogy a gyerekeket alkotásra ösztönözze. A foglalkozásokon az óvodások, általános iskolások lelkesen komponálják a kollázsokat és utópikus épületeket terveznek műanyag dobozokból, poharakból és egyéb kellékekből. Kassák a középiskolai tananyag része. A 14–18 éveseket már nemcsak a kézműves technikák, hanem a folyóirat-szerkesztés kulisszatitkai is érdeklik. Ezek megismerését segíti az állandó kiállításhoz kapcsolódó, júniusban elkészülő múzeumpedagógiai füzet, amely a *Legyél Kassák Lajos társszerkesztője!* címet viseli. Mind a képzőművészeti, mind a lapszerkesztésbe bevezető programunkkal az avantgárd művészet jellegzetességeit szeretnénk kiemelni gyakorlati feladatokon keresztül. Annak szellemiségét, alkotói folyamatait közvetítjük játékosan és korcsoportra szabottan.

Múzeumok Óbudán

Talán nincs még egy olyan kerület Budapesten, mint Óbuda, ahol egymás közelében ennyi, különböző profilú kismúzeum működik.²⁴ Ezt a különleges helyzetet felismerve összefogást kezdeményeztünk, amelynek lényege a közös kommunikáció. Az Óbudán egymáshoz közel található hét múzeum és több galéria számára költségkímélő és az egyéni fellépésnél hatékonyabb pr és marketing megoldásokban gondolkodtunk, amelynek az első lépése a Múzeumok Éjszakájának „óbudai szekciója” és egy közös programfüzet volt, amit a múzeumok programjait és adatait tartalmazó információs füzet követett. Az összefogás fontos eleme, hogy minden intézmény megőrizi sajátos karakterét, hiszen éppen az egymástól nagyon különböző múzeumok, galériák széles kínálata az, ami ebben a közös projektben vonzó lehet az Óbudára látogatóknak.

---

²³ Vendégeik voltak: Kövesdy Pál, Karafiáth Orsolya, Ladik Katalin, Harcsa Veronika, Tamás Gáspár Miklós, Dárdai Zsuzsa, Saxon Szász János, Fajó János. Az előadások dokumentum-értékűek, ezért videóra rögzítettük őket.

²⁴ Aquincumi Múzeum, BTM – Fővárosi Képtár, BTM – Kiscelli Múzeum, Kassák Múzeum, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Óbudai Múzeum, Vasarely Múzeum. Az Óbudai Társaskör Galéria is a művészeti élet fontos helyszíne.

A múzeum új vizuális arculata az elnyert nemzetközi díjnak köszönhetően nagy mértékben hozzájárult az ismertség növekedéséhez.

Az arculattal az intézmény könnyebben megjegyezhetővé, megkülönböztethetővé válik, hangsúlyozhatja egyediségét, karakterének sajátosságait. Természetesen, ha egy szervezet rosszul működik, azt nem leplezi el egy vonzó arculat. Egy jól működőnek viszont segít abban, hogy kitűnjön a többi jó közül.

Az új vezetés alatt álló múzeum első nagy eseménye az állandó kiállítás megrendezése volt. A kiállítás kommunikációs anyagainak, többek között a múzeum újonnan indult honlapjának már az új arculat elemeinek felhasználásával kellett elkészülniük.

Az arculat elkészítésére [Lepsényi Imre](#) dizájnert²⁵ kértük föl. Ő korábban kortárs művészeti kiállításokhoz kapcsolódó web-dizájn munkáival már bizonyította, hogy kitűnően képes ráhangolódni egy-egy alkotó karakterére. Ez így volt Kassák Lajos esetében is, akinek a képzőművészeti és grafikus tevékenységét Lepsényi ismerte, tisztelte. A közös munka során olyan kérdésekre kellett megadnunk a választ, amelyekre a tervező szakember bevonása nélkül biztosan nem gondoltunk volna. A megrendelő és a megbízott szakmai párbeszéde végén tisztán láttuk, hogy a kívánt arculat akkor tölti be funkcióját, ha

- a Kassáki szellemet megidéző, de formailag nem másoló
- korszerű és kortárs, hiszen a tevékenységünkkel a mai művészeti-társadalmi közegekben helyezjük el a vizsgált kérdéseket
- a nemzetközi szinten is értelmezhető
- letisztult, könnyen megjegyezhető
- jól reprodukálható.

Úgy érezzük, az arculat elemei együttesen hordozzák mindazt, amit programunkkal, a kassáki életmű mai üzenetének közvetítésével itthon és külföldön képviselni akarunk. Ezért gondoltunk arra, hogy vállaljuk a múzeum vizuális megjelenésének nemzetközi megmérettetését. Pályáztunk, és ahogy korábban már írtam, nyertünk a világ legjelentősebb világversenyei közül kettőn, az esseni red dot és a chicagói GOOD DESIGN versenyen.

A red dot díjat²⁶ 2012 októberében vehettük át Berlinben, kommunikációs dizájn kategóriában. A díjnyertes munkák a legnagyobb kortárs dizájn gyűjteményekbe, az esseni és a szingapúri red dot múzeumokba is bekerülnek. A red dot díj azt

---

²⁵ Lepsényi Imre (1974) többszörös red dot díjas dizájnert, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájának hallgatója, villamosmérnök. Pályáját meghatározza a transzdiszciplinaritás, az analitikus és az alkotói folyamatok együttélése. A villamosmérnöki diploma megszerzése után a tervezőmunka folyamatait a vizualításban, arculattervezés és digitális grafika területeken folytatta. Az alkalmazott grafika területén olyan ügyfelekkel dolgozott, mint a Coca-Cola London, a Gabor Palotai Design, a Kassák Múzeum, az Izraeli Kulturális Intézet.

²⁶ További információ: www.red-dot.org.

jelzi, hogy birtokosa a dizájn- és az üzleti világ legjobbjai közé tartozik. Megszerzése elengedhetetlen azok számára a nagy cégek számára, akik tevékenységük színvonalát a dizájn minőségével is hangsúlyozni szeretnék, de kulturális intézmények is rendszeresen pályáznak rá. Néhány példa a nyertesek közül: Pergamon Múzeum, Berlin; Van Gogh Múzeum, Amszterdam; Nemzeti Művészeti Múzeum, Szöul.

Az évente kiosztott GOOD DESIGN díj²⁷ az egyik legjelentősebb dizájn elismerésnek számít. 1950-ben alapította Chicagóban négy építész, Eero Saarinen, Charles és Ray Eames és Edgar Kaufmann Jr. A GOOD DESIGN díjat arcukat kategóriában 2013-ban ítélték oda a Kassák Múzeumnak.

Harmadik díjunk a MúzeumCafé magazin díja, amelyet 2013-ban Sasvári Edit nyert el. A 2007-ben a Szépművészeti Múzeum által alapított múzeumi magazin idén harmadszor ítélte oda ezt a díjat. Az alapítók az elismeréssel a magyar múzeumi szakmából minden évben egy olyan szakember munkájára hívják fel a figyelmet, aki új- és korszerű szemlélettel dolgozik a maga szakterületén.

Tervek

Működésünk alapvonalait sikerült kialakítanunk, a megkezdett munkát az eddigiekhez hasonló következetességgel folytatjuk a kiállítási és publikációs tevékenységünkben, a múzeumpedagógiai és nem utolsósorban a kommunikációs munkában, a ma látható irányban. Ahogy már erről szó esett, hamarosan megjelenik az első múzeumpedagógiai füzet, beindul az avantgárd adatbázis működése. Ősszel egy olyan kiállítást nyitunk meg, amely a politikai dizájn kérdéseivel foglalkozik, egy másik kiállításunk Kassák nemzetközi reintegrációjának problémáit veti fel. Kassák művészként a hatvanas években „tért vissza” az európai művészeti közegbe, ami egyszerre több – emberi, művészi, műtárgypiaci és muzeológiai – problémát is felvet. Jövőre lesz az első világháború kitörésének száz éves évfordulója, erre az alkalomra is kiállítással készülünk: Kassák első lapját, A Tett című antimilitarista folyóiratot és körét mutatjuk be. Kassák személyén keresztül foglalkozunk az értelmiségi emigráció kérdéseinek társadalmi, kulturális és emberi következményeivel. Mindezekon kívül tervezzük a Kassák-hagyaték digitalizálását és tematikus publikációk szerkesztését. És természetesen bővítjük a gyűjteményt is.

„Mi csak a minőségben tudunk versenyezni”²⁸

A hosszú távú stratégiával rendelkező, a kiszámíthatóságra építő, ám kicsi és szerény anyagi lehetőségekkel bíró Kassák Múzeum igazán csak a minőséggel tud a versenyben talpon maradni. A múzeum működésének alapvetése és mozzogatórugója, hogy a szervezeti stratégia és az egyes projektek a munkatársak *szaktudásának az összehadásával* alakulnak ki, a döntések pedig a tágabb szakmai kontextusokat és a

²⁷ További információ: www.chi-athenaeum.org.

²⁸ GRÉCZY Emőke, *Kis múzeum, kis csapat, nagy tervek Óbudán. Interjú Sasvári Edittel*, i. m.

kulturális ágazat helyzetét figyelembe vevő *párbeszéd során* születnek. A kooperáció, a folyamatos visszajelzés egymás tevékenységére, az értékes munka elismerése és az önreflexió mind olyan tényezők, amelyek a munkatársakat és a múzeummal együttműködő partnereket a legjobb megoldásokra ösztönzik. Ezzel a múzeum biztosítja önmaga számára, hogy tevékenysége eredményes legyen és egyre szélesebb körben váljon ismertté. Így teljesülhet a mindenkori múzeumi misszió: a gyűjtés-megőrzés-kutatás-bemutató eredményei eljutnak a közönséghez és betöltik ismeretterjesztő, oktató és a kultúrát értékékként felmutató funkciójukat, itthon és külföldön egyaránt. Ismertetőmet köszönetnyilvánítással szeretném zárni. A Kassák Múzeum és az ott folyó munka elképzelhetetlen lenne a Petőfi Irodalmi Múzeum nyújtotta háttér nélkül. A koncepció a miénk, de nem érhattük volna el eddigi eredményeinket a PIM muzeológus, informatikus, könyvtáros-informatikus, közösségkapcsolati, múzeumpedagógus, irodalomtörténész, gyűjteménykezelő, restaurátor, kiállítás-építő, technikus, valamint a pályázati és pénzügyi adminisztrációt végző szakembereinek tapasztalatai, tanácsai és segítsége nélkül, amelyet ezúton is szeretnénk megköszönni.

SASVÁRI EDIT

Párhuzamos különbségek¹

2012 januárjában egy magánintézmény, a zágrábi *Virtual Museum of Avantgarde Art – Marinko Sudac Collection* és a Kassák Múzeum együttműködése révén mutathatjuk be a történeti avantgárd két nagy mozgalmát, a Ma és a Zenit körét².

Magyarországon először 1986-ban, két reprezentatív nemzeti intézmény, a Magyar Nemzeti Galéria és a Belgrádi Nemzeti Múzeum összefogása révén adódott lehetőség arra, hogy a Ljubomir Micić-féle Zenit-kör tevékenységén keresztül be lehessen pillantani a klasszikus avantgárd közép-kelet-európai történetének egyik magyar szempontból is tanulságos fejezetébe. A Zágrábban és Belgrádban működő Ljubomir Micić volt a zenitizmus „kitalálója”, és az azonos címet viselő lap főszerkesztője. Az 1986-os budapesti kiállítás az ő hagyatékára épült. Ez a kulcsfontosságú anyag 1980-ban, kilenc évvel a művész halála után, egy szemfüles művészettörténésznek köszönhetően a Belgrádi Nemzeti Múzeum gyűjteményébe került. Elgondolkodtató, hogy a jugoszláviai avantgárd vezérének szellemi és tárgyi öröksége nem egy átfogó, koncepciózus gyűjtési elképzelés nyomán került a prominens nemzeti közgyűjteménybe, hanem olyan egyéni kezdeményezésként, amely bizonyos fokig a véletlen műve volt. Ez további gondolatokat indíthat el bennünk: hogy is állunk az avantgárd művészet reprezentatív, múzeumi begyűjtésének és feldolgozásának kérdésével? Mi a helyzet az avantgárd művészetnek a nemzeti kultúrák keretébe való beillesztésével? Vagy fordítva: hogyan viszonyulnak a kelet-európai nemzeti kultúra-koncepciók az avantgárd művészet jelenségéhez? Ugyanakkor mi a szerepe az avantgárd művészet szellemi és tárgyi értékeinek megőrzésében a magánkezdeményezésnek, a magángyűjteményeknek?

Tény, hogy a régió országaiban nincsen államilag támogatott, önálló múzeuma az avantgárd művészetnek, de ez nem kizárólag kelet-európai jelenség. A közép-kelet-európai országok többségében az a helyzet, hogy avantgárd végül is a nemzeti művészet konstrukciójában van elhelyezve. Ez két szempontból is problematikus: egyrészt a 20. századi modernizmus internacionális alapkaraktere szempontjából, másrészt a nemzeti szemlélet 20. századi válságai és átalakulásai miatt. A modernizmus páratlan 20. századi dinamikájának az internacionalizmusa volt a fő motorja, ugyanakkor a 19. századi nemzet/állam/kultúra-értelmezés többszörösen is (az első világháborús válságtól az európai integrációig) válságba került. Mennyiben hat ez ki

---

¹ SÁRVÁRI Edit, *Párhuzamos különbségek = A kölcsönös hatások körei. Katalógus, Zágráb, Kassák Múzeum – Marinko Sudac Gyűjtemény, 2012, 6–11.*

² *A kölcsönös hatások körei. A MA és a Zenit a zágrábi Marinko Sudac-gyűjteményben [kiállítás], kurátorok Branko FRANCESCHI, SASVÁRI Edit, Kassák Múzeum, 2011. január 27 – 2011. április 22.*

a nemzeti kultúra kezelésének a kérdésére? Közép- és Kelet Európa számára paradigmikus példa a német felfogás alakulása: a fasizmus bukása után a modernizmus jegyében határozza meg nemzeti kultúráját, majd az újraegyesítés után a két Németország szögesen eltérő kultúrájának ellentétét, paradoxonát állítja érdeklődésének középpontjába. A német példából két fontos tanulság szűrhető le: 1. Vajon koncepció-kérdése-e, hogy a modernség/avantgardizmus szembe van állítva a nemzeti kultúrával vagy éppen hogy megtestesíti azt? 2. A nemzeti kultúra fogalma a történelem fényében állandó újraértelmezésre szorul, és akár belső ellentmondásokat is el kell tudnia viselnie. És meg kell tudnia jeleníteni.

Jugoszlávia és Magyarország 20. századi története egyaránt mozgalmas, ugyanakkor teljesen különböző. Mindkét országban és a régió más országaiban is korán megjelenik, és imponáló szuverenitással bontakozik ki a modernista és avantgardista művészet. Mégis, az egyes nemzeti kultúrákban többé-kevésbé csak mellékszínre kerültek alkot. Az alapvető kérdés az, hogy ez egy történelmileg lezárt, végleges helyzet-e, vagy reális kérdésfelvetés a kelet-európai nemzeti kultúrák arculatának olyan újrarajzolása, amelyben a modernizmusnak/avantgardizmusnak nemcsak mellékszerep jut. Közismert, hogy Jugoszláviában más a modernista és avantgardista művészet helyzetének a megítélése, mint Magyarországon. Az is köztudott, hogy más szocialista országokban is nagy különbségek voltak a modern/avantgárd művészet megítélésben. Az elmúlt évtizedek során bizonyára sokakban felmerült a kérdés: miért nem került sor a kelet-közép-európai avantgárd művészetét bemutató nagy kiállításokra és közös kutatásokra ebben a régióban? Hiszen nagy tanulságokkal járhattak volna ezek a kiállítások. A regionális áttekintés elmaradásának egyik oka épp az egyes nemzeti kultúrákhoz való viszony tisztázatlansága lehet.

A Marinko Sudac és Branko Franceschi-féle Avantgárd Művészet Virtuális Múzeumának létrehozása kísérletet tesz arra, hogy a maga módján válaszadjon erre a problémakörre. A magánfinanszírozású intézmény 2010-ben jött létre, és bizonyos feladataiban a varazdini önkormányzattal működik együtt. A múzeum elnevezésében a Virtuális szó a leginkább elgondolkodtató. Egyfelől arra a korszerű formára utal, amely a világháló virtuális közegét jelenti, másrészt reflektál a kelet-európai avantgárd mozgalmak kutatásának mai problémáira is. Mint fentebb szó volt róla, az avantgárd mozgalmak helyi, kelet-európai értelmezése az elmúlt évtizedekben elsősorban nemzeti keretek között történt. Az értelmezésnek ez a módja főként a helyi sajátosságok feltárására épült, és végeredményként e mozgalmak nemzeti identitás jeleit kívánta felmutatni. A Virtuális Múzeum koncepciója ezzel szemben egy „tér szempontú” megközelítést vet fel. Arra a felismerésre épít, hogy a huszadik század művészetét megújító áramlatok eleven közege – tere – igazából a nemzeti kereteken kívül van, az események mozgatórugója pedig a nemzetközi kooperáció és a network-szerű működés. Ennek mai megfelelője a világháló, amely új módszereket és új szempontokat hozhat be a kelet-európai avantgárd egész problematikájának a kutatásába. Konkrét térként a régiót jelöli meg, azt a gondolatot erősítve, hogy a kelet-európai avantgárd története, a nemzetközi összefüggések és a művészet szerepének 19., 20. és 21. századi változásai leginkább a regionális összefüggések

felől érthető meg. Ez az elképzelés a nemzeti szempontú, kánonközösségre épülő hierarchikus megközelítés helyett idővel új gondolati pályákat szabadíthat fel, amely nem a közösségi mítoszok logikájára épít, hanem a 21. századi ember komplex gondolkodásának megfelelően történelem, szociológia, politika, művészet és elmélet mátrixában mutatja be az avantgárd kelet-európai történetét.

A magángyűjtés nagy lehetősége, hogy prekoncepciók kényszerek nélkül gyűjt és állít össze történelmi anyagot, szemben az intézmények működésével, ahol a koncepcionális keret elemi feltétel. Természetesen a jó magángyűjtemény is koncepció alapján működik, csak koncepciója személyes preferencia alapján dől el, és könnyebben változik, fejlődik. Ugyanakkor a magángyűjteménynek általában keményen meg kell küzdenie az olyasfajta presztízsért, amely egy állami intézmény számára szinte adott.

A 2010-ben megújult Kassák Múzeum koncepciójának része, hogy érdeklődési körébe vonja régióink modernizmusának és avantgardizmusának művészetét is. A kutatás terén a modernizmus/avantgardizmus demokratikus személete értelmében a modern technikai lehetőségekkel is élve a radikális művészet információanyagának széleskörű megosztására törekszik. A tavaly nyáron rendezett avantgárd workshopon első lépésként a szomszédos országok szakembereivel a közös kutatás, az együttgondolkodás kérdéseit és a kooperáció lehetőségét vetettük fel. Az Avantgárd Művészet Virtuális Múzeumával közös kiállítás egy újabb állomás ezen az úton.

A kiállítás képei

*Az állandó kiállítás a Múzeumcafé magazin díjával
(Fotó: Villányi Csaba / Flashback Photo / MúzeumCafé)*

Az állandó kiállítás részlete, I. (Fotó: Gál Csaba és Dobóczy Zsolt)

Az állandó kiállítás részlete, II. (Fotó: Gál Csaba és Dobóczy Zsolt)

Az állandó kiállítás részlete, III. (Fotó: Gál Csaba és Dobóczy Zsolt)

Az állandó kiállítás részlete, IV. (Fotó: Gál Csaba és Dobóczy Zsolt)

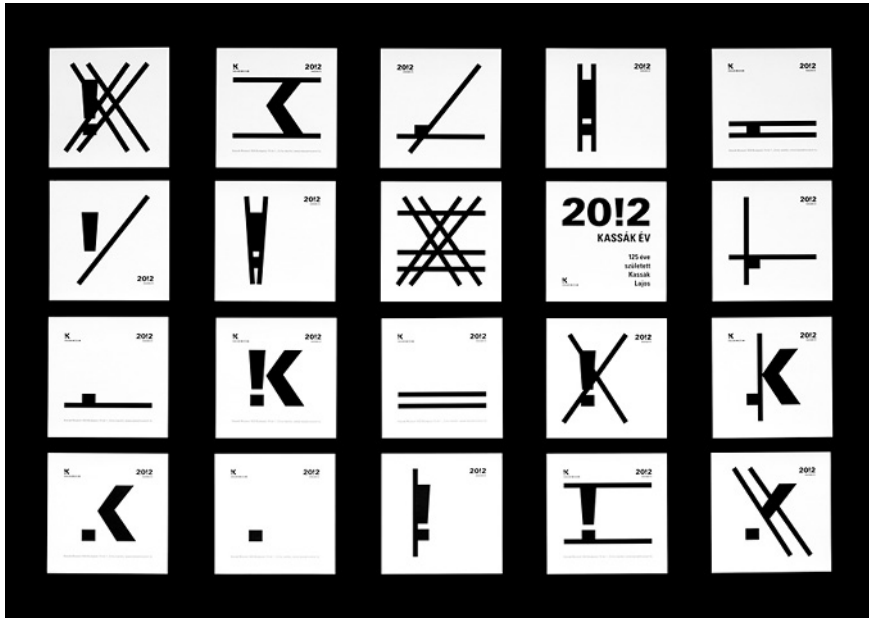
Az állandó kiállítás részlete, V. (Fotó: Gál Csaba és Dobóczy Zsolt)

Az Elmozdulás. Munkáskultúra és életmódreform a Magyar-iskolában című kiállítás részlete, 2011

A red dot és a GOOD DESIGN pályázatokra beadott összeállítás, I. (Tervező: Lepsényi Imre)

A red dot és a GOOD DESIGN pályázatokra beadott összeállítás, II. (Tervező: Lepsényi Imre)

A red dot és a GOOD DESIGN pályázatokra beadott összeállítás, III. (Tervező: Lepsényi Imre)

Mozgáscsoport (Madzsar-iskola), 1928-29 (Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona)

*Mozgáscsoport (Madzsar-iskola), 1928–1929 (ismeretlen szerző)
Az Elmozdulás. Munkáskultúra és életmódreform a Madzsar-iskolában című kiállítás anyagából.*

A Múzeumcafé Díj átadása a Kassák Múzeumban, 2013. március. (Fotó: Bíró Dávid)

A Traveleri művészcsoporthoz tartozók A kölcsönös batások körei című kiállításon, 2011. (Marinko Sudac-gyűjtemény)

Múzeumpedagógiai foglalkozás a Kassák Múzeumban, I.

Múzeumpedagógiai foglalkozás a Kassák Múzeumban, II.

Múzeumpedagógiai foglalkozás a MADI kiállításban, I.

Múzeumpedagógiai foglalkozás a MADI kiállításban, II.

Sasvári Edit (Fotó: Villányi Csaba / Flashback Photo / MúzeumCafé)